

Лекція: Предмет і види економічного аналізу.

1. Економічний аналіз як галузь економічної науки.

2. Предмет і завдання економічного аналізу.

3. Види і напрями економічного аналізу.

І. Б. Яців В. В. Липчук Н. І. Райтер Аналіз господарської діяльності

Термін «аналіз» походить від грецького *analysis* та в дослівному перекладі означає розчленування, розподіл. *Економічний аналіз* – це спосіб пізнання економічних явищ і процесів, який передбачає розділення їх на складові частини та вичення цих частин у взаємозв'язку.

Аналіз господарської діяльності повинен забезпечити об'єктивну оцінку економічних результатів діяльності підприємства, з'ясувати вплив різних чинників на ці результати, визначити місце підприємства на ринку, у галузі, регіоні.

Завдання аналізу господарської діяльності:

- Об'єктивна оцінка роботи підприємства і його підрозділів через порівняння результатів із витратами;
- Розкриття тенденцій, темпів, пропорцій розвитку підприємств, галузей та інших економічних систем;
- Виявлення впливу відповідних чинників на показники, які аналізують, і вивчення причинно-наслідкових зв'язків;
- Підвищення науково-економічної обґрунтованості планових документів і нормативів;
- Узагальнення передового досвіду, досягнень науки, сприяння поширенню новацій;
- Виявлення та вимірювання внутрішніх резервів на всіх стадіях виробництва і реалізації продукції, обґрунтування відповідних управлінських рішень для їх реалізації.

Об'єктом аналізу господарської діяльності є:

- виробництво і реалізація продукції;
- собівартість продукції;
- забезпеченість суб'єкта господарювання ресурсами (трудовими, матеріальними, фінансовими), характер їх використання;
- фінансовий стан підприємства;
- інвестиційна діяльність підприємства.

Предметом аналізу господарської діяльності є відхилення фактичних показників, що характеризують виробничо-господарську діяльність підприємства, від базових, запланованих, нормативних, середніх за певною сукупністю суб'єктів господарювання, а також причини цих відхилень.

Процедура аналізу передбачає встановлення причинно-наслідкових зв'язків, що спричиняють відхилення показників.

Аналіз господарської діяльності передбачає дослідження розмаїтих процесів і явищ у тих чи інших ситуаціях, виконує різні функції, відзначається різними характеристиками. Тому виділяють окремі види економічного аналізу. Класифікація цих видів має важливе значення для правильного розуміння змісту і задач аналізу, розробки методики його проведення й організації аналітичного процесу.

За періодом дослідження виділяють попередній і ретроспективний аналіз.

Попередній (перспективний, прогностичний) аналіз вивчає перспективи розвитку процесів і явищ. Він передуює прийняттю управлінських рішень. Попередній аналіз проводять для опрацювання проектів, обґрунтування бізнес-планів, визначення оптимальних розмірів виробництва.

Особливість попереднього аналізу – використовуються дані про діяльність підприємства за минулий період, але під кутом зору майбутньої діяльності. Основне завдання – виявлення тенденцій, оцінка варіантів і пошуки якнайкращих серед них, дослідження недоліків з погляду їх ліквідації в майбутньому.

Ретроспективний аналіз здійснюється після завершення певного господарського циклу робіт. Він передбачає вивчення тенденцій, контролю за виконанням планів, об'єктивної оцінки і діагностики результатів діяльності підприємства, виявлення недоліків, факторів впливу тощо.

Ретроспективний аналіз поділяють на оперативний і підсумковий. Оперативний – проводять безпосередньо в ході господарської діяльності або одразу після підбиття її підсумків. Підсумковий – вивчає результати роботи за звітний період часу – місяць, квартал, рік.

За просторовою ознакою аналіз поділяють на внутрігосподарський, регіональний, галузевий, народногосподарський.

Внутрігосподарський аналіз вивчає діяльність тільки досліджуваного підприємства та його підрозділів. *Регіональний, галузевий, народногосподарський* вивчає ситуацію за сукупністю підприємств – регіону, галузі, значного сектору економіки.

За ступенем охоплення діяльності підприємства аналіз поділяють на комплексний (підсумковий) і тематичний.

Комплексний аналіз охоплює всю діяльність підприємства для об'єктивної оцінки досягнутих економічних результатів, рівня використання виробничих ресурсів.

Тематичний (цільовий) аналіз передбачає вивчення окремих найбільш актуальних для дослідника сторін діяльності підприємства.

За аспектами дослідження виділяють фінансовий, техніко-економічний, соціально-економічний, економіко-екологічний, маркетинговий, інвестиційний, функціонально-вартісний види аналізу.

Фінансовий аналіз – це дослідження наявності і ефективності використання його фінансових ресурсів. Основне призначення – вивчення, діагностика і прогнозування фінансового стану підприємства.

Техніко-економічний аналіз пов'язаний з оцінкою і прогнозуванням результатів поточної виробничої діяльності підприємства. Досліджується діяльність структурних підрозділів, служб підприємства.

Соціально-економічний аналіз проводять економічні служби підприємства, соціологічні лабораторії, статистичні органи.

Економіко-екологічний аналіз проводять органи охорони навколишнього середовища, екологічні служби підприємства з метою дослідження економічних і екологічних процесів, витрат на збереження та поліпшення стану навколишнього середовища.

Маркетинговий аналіз здійснюється маркетинговою службою підприємства для вивчення кон'юктури ринків збуту, конкурентоспроможності підприємства та його продукції, комерційних ризиків, результатів маркетингової діяльності підприємства.

Інвестиційний аналіз використовують для розробки інвестиційного проєкту й оцінки ймовірних результатів його реалізації підприємством.

Функціонально-вартісний аналіз проводять з метою виявлення резервів зниження витрат за рахунок ефективніших варіантів виробництва.

За суб'єктами (користувачами) результатів аналізу розрізняють внутрішній і зовнішній аналіз.

Внутрішній (управлінський) аналіз здійснюють безпосередньо на підприємстві для потреб управління його діяльністю. Його результати вважаються комерційною таємницею.

Зовнішній аналіз на основі фінансової і статистичної звітності підприємства проводять органи господарського управління, банки, інші фінансові органи, акціонери та інвестори.